

SIRDSAPZIŅA

Sarunas ar rakstniekiem — komunistiem

1.

— Lūdzu uzņemt mani Padomju Savienības Komunistiskās partijas rīdās. Gribu būt to cilvēku vidū, kas visaktīvāk ceļ mūsu šodienas sabiedrību rītdienas gaišo mērķu labā, — raksta tautā plaši pazīstams dzejnieks un publicists, Ausekļa un Veidenbauma, Laicena un Sudrabkalpa mentalitātes mākslinieks.

Gadu desmiti sarīst Daugavā, bet — šķiet, mūžīgi un nebeidzami rit strīdi par mākslinieka vietu sabiedrībā. Kaut visdažādākajos veidos izteikti, tie allaž reducējušies uz divām galējībām: ēremitisko esību zilonkaula tornī vai atrašanos satrakotā masu vidū to likteņpavērsienos.

Kas vairāk palīdz, kas vairāk vajadzīgs māksliniekiem?

Lielam Māksliniekam un — kas par tādu grib būt?

«Vienīgā pašiesība ģēnijam — tā ir pašiesības mīlestība,» sacījis Gēte.

Kāda tad ir šī pašiesība? Cik viņu ir? Simti? Divi simti? Divāsi? Jeb tikai viena?

Jau 1894. gadā Jānis Jansons Brauns atbildēja — vienai «Tautai vajadzīga literatūra, kur atspoguļojas viņas pašiesā, tēstnā dzīve, viņas liktenis, viņas cīņas un intereses...». «Visos laikos visi lieli mākslinieki bijuši... arī propagandisti,» gadsimta sākumā atzīst jaunais Andrejs Upītis.

Tātad — kas tad līdz 1940. ga-

dam ir šī tauta, kuras likteni vērts atspoguļot, kuras domas un idejas vērts propagandēt? Sīkbirģeliskā Rīga jeb Vārnu ielas republika, Antonijas ielas savrupmāju un Mežaparka vesainīcu rajons jeb Ciekurkalna un «Maskavas foršates» pelēkie nami? Profesors Kārlis Krauliņš, domādams par šo problēmu, atzīst, ka «jau savas attīstības sākumā — divdesmitajos gados padomju literatūra nodibināja sev nesatricināmu autoritāti ar to, ka neaizmirstamos mākslas tēlos apliecināja cieņu pret tautas masām, kuras buržuāziskā māksla bija zākājusī par akhu, tumšu, kārtīgu pūli».

Ir grūti saļaut sevī to «cilvēkmīlestību», kas centrējas pret

smaidīgu literārā buduāra saimnieci vai bagātas avīzes ordenesēju šefredaktoru, un vietā likt cilvēkmīlestību pret darba ļaudīm, kuru vienīgais kapitāls ir viņu darba rokas, bet vienīgie procenti — apmaksāti sviedri.

Bet tieši šai punktā mēs redzam caskaroties humānisma un partejiskuma izpausmes mākslā, arī vārda mākslā.

Un tieši šajā punktā trīsdesmito gadu beigās sāka izīķīties pašiesi demokrātisko un «tikai demokrātisko» rakstnieku ceļi.

«1940. gadā mēs bijām tikai daži komunisti Latvijas padomju rakstnieku savienībā,» atceras rakstnieks Jānis NIEDRE, «Indriķis Lēmanis, Vilis Lācis, Andrejs Balodis, Valdis Lukss. Varbūt tie bija saasināti dzīves jēgas meklējumi, varbūt — ciešāka nekā citiem literāriem šaskare ar darba tautas dzīvi un tās ēnas pusēm, varbūt — pašu aktīvais raksturs...»

(Skat. 5. lpp.)